

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Сидоренко Юлії Олександрівни
**«Методика вивчення літературних творів із міфологічними структурами
експліцитного типу на уроках української літератури в 9–11 класах»,**
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
за спеціальністю 014 – Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Актуальність теми дисертаційної роботи. Сидоренко Ю. О. достатньо аргументовано окреслює параметри актуальності дисертаційного дослідження, апелюючи насамперед до чинних документів (Закону України «Про освіту», «Національної доктрини розвитку освіти України в XXI столітті», «Концепції літературної освіти», «Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти України», Концепції «Нова українська школа», навчальних програм із української літератури), де особливого значення набуває формування в здобувачів освіти предметних компетентностей, необхідних для дослідження художнього матеріалу, у якому розкрито риси національного міфомислення.

Визнаємо, що у цьому контексті особливої ваги набуває проблема навчання учнів аналізувати твори української літератури з міфологічними структурами експліцитного типу та наявність/відсутність належної повної моделі опрацювання текстів такої категорії: спеціальних принципів, підходів, методів, прийомів для дослідження художньо-міфологічної структури твору.

Проведений аналіз наукових праць, присвячених окресленій проблемі, дав змогу зробити Сидоренко Ю. О. висновок про те, що актуальність дисертаційної роботи зумовлена:

- сучасними вимогами літературної освіти, які орієнтують на формування компетентного читача;
- недостатнім рівнем теоретичної та методичної розробленості досліджуваної проблеми;
- відсутністю спеціальних досліджень, у яких розроблено методику вивчення літературних творів із міфологічними структурами експліцитного типу в ЗЗСО.

Відтак, погоджуємося із актуальністю та перспективністю обраної теми дослідження.

Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дослідження Сидоренко Ю. О. виконане у рамках комплексної науково-дослідної теми кафедри літератури, методики її навчання, історії культури та журналістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя «Технологія літературного аналізу в середній школі» (реєстраційний номер: 0123U101622).

Також тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (протокол № 4 від 10 листопада 2016 року), узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (протокол № 1 від 31 січня 2017 року).

Визнаємо **наукову новизну** одержаних результатів дисертаційного дослідження Сидоренко Ю. О., яка полягає в тому, що у роботі вперше розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено методичну модель вивчення літературних творів із міфологічними структурами експліцитного типу на уроках української літератури в 9–11 класах, зокрема: на основі наукових напрацювань з'ясовано поняття «міфологічні структури експліцитного типу», уточнено його змістове наповнення, визначено функціональну роль міфологічних структур у художньому тексті; окреслено функціонування міфологічних структур експліцитного типу в літературних творах, уведених до шкільної програми; вироблено систему знань та вмінь, які необхідно сформувати в школярів; розроблено критерії та визначено рівні сформованості вмінь учнів аналізувати літературні твори з урахування його міфологічної образності (високий, достатній, середній та початковий); уперше запропоновано міфолого-концептуальний, міфолого-генетичний та міфолого-функціональний принципи вивчення літератури; уперше розроблено концептуально-міфологічний шлях аналізу літературного твору та запропоновано чотири його варіанти: словесно-міфологічний, сюжетно-міфологічний, образно-міфологічний та комбінований як єдність жанрово-

міфологічного та міфологічно-стильового; розширено систему підвидів уроків проблемно-тематичного аналізу на основі застосування концептуально-міфологічного опрацювання художнього тексту.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці концептуально-міфологічного, словесно-міфологічного, сюжетно-міфологічного, образно-міфологічного та комбінованого видів аналізу, навчальних ситуацій, прийомів, націлених на вдосконалення рівня практичної та теоретичної підготовки учнів 9–11 класів до роботи з міфологічною образністю художніх творів.

Погоджуємося, що матеріали дослідження можуть бути використані для вдосконалення шкільних програм та підручників, у практичній діяльності вчителів-словесників під час організації навчального процесу в 9–11 класах, для вдосконалення змісту університетського курсу «Методика навчання української літератури», під час написання наукових робіт, присвячених актуальним питанням шкільного викладання української літератури.

Повнота викладення матеріалу дисертації у наукових публікаціях. Основні положення дисертації Сидоренко Ю. О. викладено достатньо повно, зокрема у 18 публікаціях, із них: 8 статей – в українських фахових виданнях із педагогічних наук (у тому числі 3 статті у виданнях категорії Б), 2 – у закордонних наукових виданнях, 6 – у збірниках матеріалів конференцій та тез доповідей, 2 – публікації, які додатково відображають результати дисертації (видання входять до наукометричної бази Index Copernicus).

Ступінь обґрунтованості наукових положень. Дисертаційна робота Сидоренко Ю. О. презентує достатньо повно обґрунтовані наукові положення як на рівні теоретичної пропозиції навчальної моделі вивчення художніх творів з експліцитно вираженим міфологізмом на уроках української літератури в 9-11 класах, так і на рівні експериментальної методики. Зокрема, на різних етапах експериментальної роботи в ній узяли участь 575 учнів 9–11 класів і 35 учителів української літератури із закладів загальної середньої освіти Чернігівської, Сумської, Житомирської, Миколаївської та Івано-Франківської областей.

Результати дослідження впроваджено в педагогічну практику таких закладів: загальноосвітня школа I–III ступенів № 8 міста Житомира (довідка про впровадження № 274 від 27. 05. 2020), загальноосвітня школа I–III ступенів № 17 імені В. Саражана міста Миколаєва (довідка про впровадження № 170 від 01. 06. 2020), Любецький опорний заклад загальної середньої освіти I–III ступенів Любецької селищної ради Ріпкинського району Чернігівської області (довідка про впровадження № 85 від 29. 05. 2020), спеціалізована школа II–III ступенів № 2 міста Конотопа Сумської області (довідка про впровадження № 4-04/62 від 25. 05. 2020), Козацький навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I–III ступенів – дошкільний навчальний заклад» Бочечківської сільської ради Конотопського району Сумської області (довідка про впровадження № 74 від 26. 05. 2020), Долинський ліцей № 7 Івано-Франківської області (довідка про впровадження № 56/01-08 від 26. 05. 2020).

Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 324 сторінки, із них 196 сторінок основного тексту. Робота містить 7 таблиць і 1 рисунок.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної тематики, сформульовано мету роботи та завдання дослідження, окреслено об'єкт і предмет дослідження, методологічну основу, наукову новизну, практичне значення результатів дослідження, ступінь їх апробації та публікації.

У *першому розділі* дисертації проаналізовано науково-теоретичні аспекти та закономірності функціонування базових понять, з'ясовано психологічні особливості їх вивчення та здійснено огляд стану вивчення творів із міфологічними структурами у сучасній школі. Подано ґрунтовні висновки.

У *другому розділі* системно і повно представлено навчальну модель вивчення художніх творів з експліцитно вираженим міфологізмом на уроках української літератури в 9–11 класах, зокрема, крізь призму системи орієнтирів обґрунтовано

цілеспрямованість дослідного навчання, сформульовано його концептуальні засади, ґрунтовно пояснено процесуальність дослідної моделі.

Третій розділ забезпечує експериментальний рівень дослідження через констатувальний, формувальний та педагогічний експерименти. Тут достатньо аргументовано представлені результати та зроблено ґрунтовні висновки.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. Дисертантка у своїй роботі періодично застосовує поняття «комбінований шлях аналізу» і «комбінований вид уроку». При цьому має на увазі комбінування жанрових та стильових досліджень твору. Нам здається, що таке поєднання в умовах шкільного вивчення є достатньо проблемним. Хотілося б почути певні уточнення.

2. У роботі запропоновано цілу низку шляхів аналізу, в яких елементом є слово «міфологічний» (словесно-міфологічний, сюжетно-міфологічний, образно-міфологічний тощо). Нам видається, що поєднання двох компонентів різного походження ускладнює розуміння сутності цих понять.

3. Новаційні види аналізу, запропоновані дисертанткою, передбачають опрацювання проблемно-тематичного навантаження літературного твору. Проте у назвах цих шляхів аналізу це не означено. Отже, яким чином існує зв'язок між ними та вивченням тематики й проблематики?

4. Не зовсім зрозуміло, яким чином у роботі, зокрема в додатках (розробках уроків), реалізовано заявлений авторкою культурологічний підхід до організації навчального процесу.

5. Авторка дисертації означає особистісно орієнтований підхід як один із основних під час дослідного навчання. Хотілося б, щоб він був більше проакцентований у межах третього розділу наукової роботи.

6. На наш погляд, авторці дисертації слід більш детально за результатами дослідження окреслити пропозиції щодо удосконалення змісту шкільних програм у частині вивчення творів, що включають міфологічні структури.

7. Нам не зрозуміло, чому як окремі текстуальні одиниці в дисертації поруч стоять вірші та поетичні збірки.

Усі наведені недоліки аж ніяк не впливають на позитивну оцінку дисертації.

Загальний висновок. Уважаю, що дисертаційна робота Сидоренко Юлії Олександрівни «Методика вивчення літературних творів із міфологічними структурами експліцитного типу на уроках української літератури в 9–11 класах» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 014 – Середня освіта (за предметними спеціальностями) за своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язанням проблем, практичним значенням є самостійною закінченою науковою роботою, що відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Рецензент:

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри літератури,
методики її навчання, історії культури
та журналістики Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя

Оксана КАПЛЕНКО

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

Підпис Капленко О. засвідчую

Провідний фахівець Шейф Михайло К. В.